

Cơ chế tự bảo vệ bằng độc tố từ thiên nhiên?

Thực Khách

HB 29-8-2023

Trong lúc vào rừng, đã hơn 3 lượt người dân bản Mường ở Hòa Bình có nói tới cây lá han. Đây là loại cây “độc” người đi rừng luôn phát hiện để tránh. Khi phát hiện ra những vùng nhiều cây này đan xen với các loại cây cỏ khác, mà có khả năng dễ nhầm lẫn với nhau, người dân sẽ tìm cách đánh dấu và báo nhau để tránh. Nếu ở các vị trí dễ gây tổn thương, thì người phát hiện có thể chặt bỏ để tránh cho những người khác vô tình chạm phải.

Hình 1: Một cây lá han nhỏ mọc giữa rừng, dễ nhầm lẫn với nhiều loại cây rừng khác, nếu không có kinh nghiệm phân biệt qua hình dáng, màu sắc và cấu tạo lá.

Cây này có đặc điểm nếu vô ý bị lá quệt vào phần da mềm như mu bàn tay, hoặc bấp

chân, ống đồng, hay cỏ, thì sẽ bị chất độc làm cho ngứa tới “móc da móc thịt”. Vài mất vài ngày mới khỏi. Khi bị quệt, càng rửa vào nước thì càng bị đau rát, và nổi mẩn đỏ. Nhưng đó vẫn là nhẹ. Nếu bị nặng, tức là vùng tiếp xúc lớn hơn, thì người dân cho biết có thể nổi mẩn tới mức phát sốt, và thậm chí sốt nặng, lạnh, như sốt rét. Nguyên văn một già bản nói vừa mới gần đây, người nhà ông đi rừng và bị gặp lá han tới mức về nhà “nổi sốt rét”.

Mặc dù nghe rất đáng ngại, nhưng nếu suy nghĩ từ góc độ nào đó, loại cây này có thể lại đóng góp phần nào đó cho cơ chế bảo vệ nguồn động vật [1], mà có khi con người cố gắng phác họa các nguyên lý mãi vẫn rất chặt vật trong thực thi [2]. Đó chính là nhờ cơ chế truyền dẫn độc tố.

Nếu nhìn kỹ cây lá han ở trên, không khó để ta thấy có những vết thủng lỗ chỗ. Vết ấy có thể là do sâu bướm ăn, cũng có thể là do ốc núi ăn. Ốc núi là một món ăn đặc sản rừng, do hương vị rất đặc biệt. Ốc núi ăn lá cây rừng, trong đó có nhiều cây thuốc. Vị và hương thơm của ốc có thể dễ nhận ra thoang thoang mùi thảo dược, như thuốc bắc, dù nhẹ thôi nhưng cảm nhận được khá rõ.

Hình 2: Một đĩa ốc núi hấp với lá gừng và xả.

Khi được hỏi, người dân bản khẳng định, nếu ai rủi ro ăn phải ốc ăn lá han, thì sẽ bị tê cứng mặt mũi một vài hôm là nhẹ, còn nếu không có thể ngộ độc. Về ngộ độc lá han theo đường tiêu hóa thì đã có bằng chứng thực tiễn khi dê đi ăn lá cây rừng mà ăn nhầm phải lá han, thì con dê có thể ngộ độc mà chết.

Rủi ro này có thể là một cơ chế tự bảo vệ trước sự khai thác quá mức tài nguyên rừng [1], mà không thiếu bằng chứng cho thấy nó hoạt động có hiệu quả, khiến cho người dân cũng cẩn thận hơn khi đi săn bắt ốc núi.

References

[1] Nguyen, M. H., & Jones, T. E. (2022). Building eco-surplus culture among urban residents as a novel strategy to improve finance for conservation in protected areas. *Humanities and Social Sciences Communications*, 9, 426. <https://www.nature.com/articles/s41599-022-01441-9>

[2] Vuong, Q. H. (2021). The semiconducting principle of monetary and environmental values exchange. *Economics and Business Letters*, 10(3), 284-290. <https://reunido.uniovi.es/index.php/EBL/article/view/15872>